

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.
Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.
Series: Economical Sciences

ISSN 2519-2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9212

UDC 332.2:334.012

Areas of improvement of the regulatory policy of small business development in rural areas

T.G. Vasylytsiv¹, O.V. Rudkovsky^{2,3}, O.I. Yusypovych⁴

¹Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine

²Warsaw University of Life Sciences, Warszawa, Poland

³Institute of Product Resources of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

⁴Lviv University of Trade and Economics, Lviv, Ukraine

Article info

Received 25.01.2019

Received in revised form

27.02.2019

Accepted 28.02.2019

Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy
of the NAS of Ukraine,
Kozelnytska Str., 4, Lviv,
79026, Ukraine.
Tel.: +38-098-11-555-01
E-mail: tgvas77@ukr.net

Warsaw University of Life
Sciences, Warszawa,
02-787, Poland.

Institute of Product Resources
of the NAS of Ukraine,
Yevhena Sverstiuka Str., 4A, Kyiv,
02002, Ukraine.
Tel.: +38-068-207-11-11
E-mail: arudkovsky@gmail.com

Lviv University of Trade
and Economics, Tuhan-
Baranovskiy Str., 10,
Lviv, 79005, Ukraine.
Tel.: +38-067-252-81-15
E-mail: yusypovych@gmail.com

Vasylytsiv, T.G., Rudkovsky, O.V., & Yusypovych, O.I. (2019). Areas of improvement of the regulatory policy of small business development in rural areas. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 21(92), 75–80. doi: 10.32718/nvlvet-e9212

There is a difficult economic and social situation, especially in the formation and functioning of the small business sector at the present stage of development of the state in rural areas. Insufficient consideration of the specificity of rural areas during economic reforms exacerbated their labor relations, unemployment has led to a significant scale. Implementation of the socio-economic and cultural development programs of communities in these cities did not provide financial resources. The importance of economic mechanisms determining future development of rural areas is increasing due to the role of local authorities in connection with the transfer to the regions many functions and powers of the management of socio-economic development that strengthens the influence of local communities on the formation of the town-forming base and the scope of employment. The study used general scientific and special methods groupings, logical analysis, strategic management, economic modeling, systematic and comparative analysis. It was shown that activation of participation of rural areas in business allows for socio-economic development of territories and surrounding rural areas, increase employment, reduce the amount of mass migration and outflow of active population abroad, suspend the process of reducing the level of quality employment capital. Proved that the development of small businesses in rural areas is a significant reserve for further business development in Ukraine and bringing it closer to the performance level of the developed countries. It was established that the level of entrepreneurship in rural areas is low, increase excessive imbalances in the distribution of economic potential of the regions between the regional centers and rural areas and districts, imperfect is the branch structure of the economy and low innovation activity of enterprises of rural areas and districts which negatively affects the socio-economic development of regions and the state as a whole. Based on the relevance and timeliness of small businesses in small towns, and later in rural areas, the strategic objectives of the state policy of small businesses in rural areas of the world experience. In further studies attention should be paid to the problem of implementation of government programs and strategies for the development of small business in foreign countries for their effective implementation in Ukraine, as well as problems of efficient funding of such programs through the budgets of different levels.

Key words: rural territories, small business, regulatory policy, development.

Напрями удосконалення регуляторної політики розвитку малого підприємства на сільських територіях

Т.Г. Васильців¹, О.В. Рудковський^{2,3}, О.І. Юсипович⁴

¹ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, м. Львів, Україна

²Варшавський університет сільського господарства, м. Варшава, Польща

³Інститут продовольчих ресурсів НААН України, м. Київ, Україна⁴Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна

На сучасному етапі розбудови держави на сільських територіях має місце складна економічна та соціальна ситуація, передумовою формування і функціонування сектора малого підприємництва. Неодстатне врахування специфіки сільських територій під час проведення економічних реформ загострило соціально-трудові відносини в них, призвело до безробіття в значних масштабах. Виконання соціально-економічних і культурних програм розвитку територіальних громад не забезпечено фінансовими ресурсами. Важливість визначення економічних механізмів перспективного розвитку сільських територій зростає завдяки підвищенню ролі органів місцевого самоврядування у зв'язку з передачею в регіони багатьох функцій та повноважень з управління соціально-економічним розвитком, що посилює вплив територіальних громад на формування бази і сфери розвитку сектору малого підприємництва. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи групувань, логічного аналізу, стратегічного менеджменту, економічного моделювання, системного та порівняльного аналізу. Показано, що активізація участі населення сільських територій у підприємницькій діяльності дозволяє забезпечити їх соціально-економічний розвиток та прилеглих до них територій, підвищити рівень зайнятості населення, зменшити обсяги масової трудової міграції і відтоку активної частини населення за кордон, призупинити процеси зниження рівня якості трудового капіталу. Доведено, що розвиток малого бізнесу на сільських територіях є значним резервом подальшого розвитку підприємництва в Україні та наближення його показників до рівня розвинених держав. Встановлено, що рівень розвитку малого підприємництва на сільських територіях є невисоким, посилюються надмірні диспропорції у розміщенні економічного потенціалу регіонів між обласними центрами та малими містами і районами, недосконалою є галузева структура економіки та низькою інноваційна активність малих підприємств сільських територій, що негативно впливає на соціально-економічний розвиток регіонів та держави загалом. Виходячи з актуальності і своєчасності розвитку малого підприємництва на сільських територіях, визначені стратегічні завдання державної політики розвитку малого бізнесу на сільських територіях із урахуванням світового досвіду. У подальших дослідженнях слід звернути увагу на проблеми запровадження державних програм і стратегій розвитку малого підприємництва в зарубіжних країнах, з метою їх ефективнішої реалізації в Україні, а також на проблеми ефективного фінансування таких програм через бюджети різних рівнів.

Ключові слова: сільські території, мале підприємництво, регуляторна політика, розвиток.

Вступ

Активізація участі населення сільських територій у підприємницькій діяльності дозволяє забезпечити соціально-економічний розвиток цих поселень та прилеглих до них сільських територій, підвищити рівень зайнятості населення, зменшити обсяги масової трудової міграції і відтоку активної частини населення за кордон, призупинити процеси зниження рівня якості людського капіталу. Значна частина населення України проживає (принаймні зареєстрована) на територіях сільських поселень. Водночас, на сьогодні більшість цих територій стали депресивними, розвивається слабо, призводять до погіршення соціально-економічного розвитку держави в цілому. Забезпечення розвитку малого підприємництва на сільських територіях слід розглядати вагомим чинником подолання депресивності цих територій.

Саме регуляторна політика у світі вважається вагомим інструментом та засобом, із застосуванням якого держава чинить вплив на ключові параметри функціонування і розвитку сектору малого бізнесу, створення відповідних сприятливих умов для започаткування населенням власної справи і активізації підприємницької діяльності в цілому. В Україні є регуляторна політика сприяння розвитку малого підприємництва на сільських територіях недосконалою і неефективною.

Метою статті є наукове обґрунтування напрямів удосконалення регуляторної політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях в Україні.

Матеріал і методи досліджень

У якості методологічної основи дослідження використано положення системно-структурного, порівняльного аналізу та сучасні концепції інституціональної економіки, що й визначило авторські припущення

стосовно вибору та реалізації напрямів державного регулювання розвитку малого підприємництва на сільських територіях.

У контексті аналіз останніх досліджень і публікацій встановлено, що проблемні аспекти і перешкоди регуляторної політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях висвітлені у роботах таких вітчизняних вчених, як В. Бойко, В. Борщевський, З. Варналій, І. Валюшко, Т. Васильців, В. Волошин, О. Собкевич, О. Шевченко, Я. Шевчук та інші. Водночас у міру все зростаючого погіршення ключових характеристик функціонування і розвитку сектору малого бізнесу на сільських територіях держави все більшої актуальності набувають нові більш сучасні методи і засоби державного регулювання в цій сфері.

Результати та їх обговорення

Стан розвитку малого підприємництва на сільських територіях України характеризується такими негативними аспектами, як, по-перше, низька ділова активність і мала кількість суб'єктів малого бізнесу у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, обмеженість підприємницьких ініціатив серед сільських жителів. В середньому у Львівській області – це від 20 до 30 од. на 10 тис. осіб наявного населення. При цьому низька ділова активність населення на сільських територіях є одним з чинників, що стримують розвиток малого підприємництва держави загалом. У свою чергу, кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у сільських районах становила від 40 до 50 од.

Спеціалізація малого підприємництва на сільських територіях Львівської області й надалі залишається переважно торгово-посередницькою. За видами економічної діяльності у 2018 р. найбільшою була частка суб'єктів малого підприємництва, які діяли у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та

предметів особистого вжитку. При цьому частка суб'єктів малого підприємництва у промисловості становила лише 13,6%, сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – 9,1%, будівництві – 8,0%, діяльності транспорту і зв'язку – 5,0%. Це свідчить про недосконалість галузевої структури та низький розвиток сектора малого підприємництва у інноваційних та галузях економіки із значною доданою вартістю.

По-друге, це малі обсяги та невисока ефективність фінансово-господарської діяльності представників малого підприємництва, обмеженість їх інтелектуально-кадрового, матеріально-технічного та ресурсного забезпечення.

За результатами досліджень Міжнародної фінансової корпорації (IFC) 75% опитаних респондентів основною перешкодою на шляху розвитку малого підприємництва на місцевому рівні назвали обмежений доступ до фінансування та можливість залучення на вигідних умовах кредитних ресурсів.

Негативними тенденціями характеризуються показники зайнятості на малих підприємствах. Формування кадрового забезпечення суб'єктів малого підприємництва на сільських територіях характеризується “відтоком” найбільш економічно активної частки населення у великі міста та закордон, а також інерційністю розвитку системи підготовки, перепідготовки та перекваліфікації кадрів для сфери малого бізнесу; недосконалою залишається система формування економічних знань і набуття практичних навичок в умовах конкурентної боротьби та ведення бізнесу.

По-третє, це обмежена кількість практик формування інтегрованих торговельно-виробничих систем та операційних відносин, у яких беруть участь суб'єкти малого підприємництва. Ресурсна обмеженість суб'єктів малого підприємництва, що здійснюють діяльність на сільських територіях України, та їх складність доступу до матеріально-технічного забезпечення є одними з головних перешкод подальшого збільшення обсягів виробничо-господарської діяльності. Тому для представників малого бізнесу важливим напрямом подальшого розвитку та задоволення бізнес-інтересів є формування та розширення коопераційних відносин. Основними перевагами кооперації для малого бізнесу на сільських територіях є формування спільної бази матеріально-технічного та інформаційно-аналітичного забезпечення, консолідація ресурсів та зусиль за для виробництва і збуту продукції (товарів, робіт, послуг), зниження рівня виробничих і транзакційних витрат, покращення доступності зовнішніх джерел фінансування, інвестиційної привабливості локальних інтегрованих систем.

По-четверте, це низький рівень розвитку та ефективності функціонування суб'єктів інституційного забезпечення, відсутність належного дорожньо-транспортного сполучення, достатньої кількості об'єктів ринкової, фінансової, соціальної та інформаційно-дорадчої інфраструктури. Рівень розвитку інституційного середовища на сільських територіях України не відповідає сучасним вимогам та об'єктивним потребам суб'єктів господарювання. Якісні послуги з підтримки та обслуговування бізне-

су, покращення доступу до ресурсів та ринків представники бізнесу можуть отримати лише в обласному та районних центрах, інших великих містах області. На сільських територіях відсутні бізнес-інкубатори, центри підтримки бізнесу, території пріоритетного сприяння розвитку підприємництва.

На сільських територіях недостатньо використовується й такий інституційний інструмент сприяння розвитку малого підприємництва як регіональні агенції місцевого розвитку. До прикладу, у Львівській області функціонують низка агенцій розвитку, але їх діяльність здебільшого обмежується організацією та проведенням протокольних заходів, а саме: циклів семінарів-тренінгів, проведенням нарад, комунікативних заходів, виготовленням та розповсюдженням тематичних буклетів і брошур, розробкою програмних документів. Їх вплив на розвиток малого бізнесу практично відсутній. Окремі агенції створювалися виключно під отримання грантів, після виконання яких припиняли активну діяльність. Недостатньою є діяльність агенцій регіонального розвитку стосовно надання інформаційної підтримки, у т. ч. щодо усунення перешкод ведення підприємницької діяльності.

По-п'яте, це проблеми формування, розвитку та відтворення людського капіталу. Погіршення соціально-економічного розвитку сільських територій України формує в сільського населення, передусім у молоді, стимули до міграції у міські поселення, де більш насичений ринок праці, розвинена соціально-економічна інфраструктура і створено кращі умови та можливості для задоволення особистісних потреб. Такі обставини ускладнюють процеси формування та ефективного використання представниками малого підприємництва інтелектуально-кадрового потенціалу.

Проблемним залишається питання зміни вікової структури сільського населення, а саме – зменшення кількості молодих людей, що призводить до “старіння” та “вимирання” сіл. Цей аспект негативно впливає на самоорганізацію населення та реалізацію підприємницьких проєктів, громадських ініціатив, що мають на меті вирішення актуальних господарських, побутових та культурних проблем сільських територій.

Причинами вказаних проблем є (Vasyl'tsiv & Boyko, 2016; Vasyl'tsiv et al., 2016; Boyko, 2017):

1. Низький рівень дієвості та ефективності регіональних і місцевих стратегій та програм підтримки малого підприємництва, їх орієнтованість на реалізацію невеликої кількості заходів як правило обслуговуючого, а не інвестиційного характеру, причому переважно в обласному центрі.

2. Несприятливість економіко-правового середовища комерційної господарської діяльності на сільських територіях (обмеженість попиту, ресурсів, інвестицій, занедбаність інфраструктури, недостатність соціально-побутових умов) та несформованість дієвих економічних стимулів до формування і розвитку інвестиційної діяльності малих підприємств, залучення на інвестиційні цілі коштів населення та зовнішніх трудових мігрантів.

Для виправлення цієї ситуації доцільно скористатися досвідом Молдови. У Молдові було реалізовано

пілотну програму PARE 1+1 з метою залучення в місцеві економіки коштів громадян Молдови, які тимчасово працюють за кордоном, до прямої або непрямої участі в реалізації економічних проектів. Програма передбачала, що за кожен інвестований лей із зароблених за кордоном коштів молдавські заробітчани чи їх найближчі родичі одержували 1 лей від уряду за умови, що ці кошти підуть на створення або розвиток бізнесу з приватним статутним капіталом. Максимальний розмір гранту, що виділяється урядом Молдови, становить 200 тис. левів (17 тис. дол. США), однак, за необхідності розглядаються й можливості його збільшення. Трудовим мігрантам надається й широка інформаційна, консультаційна підтримка стосовно розвитку власної справи. Програма була спрямована на створення малих підприємств, 70% яких функціонували б у сільській місцевості. Згідно з результатами соціологічних опитувань, понад 70% молдавських трудових мігрантів мають намір повернутися із заробітків додому, а 10–15% з них готові вкласти кошти у власну справу.

3. Відсутність ефективно діючих інституцій та механізмів фінансово-кредитного, інвестиційного та інформаційно-дорадчого забезпечення становлення та розвитку кооперативних відносин між суб'єктами малого бізнесу.

4. Недостатня участь місцевих адміністрацій та органів місцевого самоврядування у формуванні сприятливого економіко-правового середовища комерційної господарської діяльності на сільських територіях.

Низька активність та ефективність політики регіональних та місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування щодо розвитку малого бізнесу значною мірою обумовлена малим рівнем залучення його представників до вирішення проблем розвитку сільських територій. Недосконалим залишається й існуючий механізм виділення бюджетних коштів і контроль за їх використанням, що істотно бюрократизований, призводить до втрат часу, зростання трансакційних витрат суб'єктів малого бізнесу.

Недостатнім є рівень залучення коштів програм міжнародної технічної допомоги в цілях розвитку малого підприємництва на сільських територіях західних регіонів України. На сьогодні місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування не забезпечують належне системне стимулювання розвитку сектору малого підприємництва і тому реалізація розрізаних проектів за кошти міжнародної технічної допомоги та окремих заходів у межах регіональних програм підтримки підприємництва за край незначні кошти не спроможні якісно покращити ситуацію стосовно розвитку малого підприємництва на сільських територіях.

5. Погіршення людського капіталу, організаційно-професійних навиків, необхідних для започаткування і здійснення підприємницької діяльності через незадовільні умови проживання, спричинені неналежним станом об'єктів побутового обслуговування населення та соціальної інфраструктури, низький рівень престижності праці на селі, обмеженість доходів сільського населення, погіршення об'єктів культури та незадовільний стан інфраструктури сільської медицини,

високий рівень безробіття, погіршення екологічної ситуації та стану охорони навколишнього середовища.

З огляду на визначені проблеми та перешкоди цільовими орієнтирами державної регуляторної політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях України мають стати (Borshchevs'kiy & Vasylytsiv, 2014; Voloshyn et al., 2015; Varnaliy et al., 2017; Lupak, 2018):

- збільшення кількості діючих суб'єктів малого підприємництва, підвищення рівня ділової активності, стимулювання розвитку та поширення місцевих підприємницьких ініціатив серед сільських жителів;
- покращення ресурсного та матеріального-технічного забезпечення суб'єктів малого підприємництва та підвищення рівня ефективності їх фінансово-господарської діяльності;
- активізація практик організації інтеграційних та кооперативних процесів між суб'єктами малого підприємництва та іншими секторами економіки;
- розвиток інституційного забезпечення суб'єктів малого підприємництва, підвищення рівня інвестиційної привабливості сільських територій, розбудова соціально-економічної інфраструктури сільських територій;
- формування та розвиток лідерських ініціатив серед сільського населення, організаційно-професійних навиків щодо ведення комерційної господарської діяльності.

З метою створення сприятливого середовища для розвитку малого підприємництва на сільських територіях доцільно реалізувати такі заходи в межах регіональної регуляторної політики:

- ініціювати розробку та реалізацію регіональних програм (як окремих планових документів або в межах програм підтримки підприємництва чи розвитку сільських територій) розвитку малого підприємництва на сільських територіях західних регіонів України з конкретними заходами інвестиційного характеру (створення нових підприємств, започаткування нових напрямів чи видів діяльності, реалізація інвестиційно-інноваційних проектів, підтримка кластерних ініціатив) із активним залученням до їх розробки представників бізнесу, проведенням публічних слухань та обговорень, у т. ч. в регіональних та місцевих засобах масової інформації (Vasylytsiv et al., 2018);
- підвищити ефективність державного планування і програмування розвитку малого бізнесу на регіональному і місцевому рівні шляхом переходу до проектно-грантової форми фінансування заходів та істотного збільшення частки «продуктивних» витрат, спрямованих на формування мережі інституцій та програм фінансово-кредитного сприяння, залучення страхової сфери до зниження рівня ризику та забезпечення фінансування підприємств, створення мережі муніципальних бізнес-інкубаторів і венчурних фондів, покращення інституційно-правового забезпечення розширення можливостей малих підприємств до реалізації інвестиційних проектів і інноваційних програм, розширення можливостей функціонування мережі суб'єктів фінансово-інвестиційної підтримки малого бізнесу, покращення доступу малих підпри-

емств до інновацій та інвестицій;

- стимулювати розвиток привабливих для тієї чи іншої території видів економічної діяльності, у т. ч. з врахуванням сильних та слабких сторін природно-ресурсного потенціалу сільських територій, а також виробничо-ресурсного потенціалу малих підприємств, розробити для цього для потенційних інвесторів регіональні паспорти пріоритетних видів економічної діяльності, які враховували б специфіку конкретної сільської території;

- ініціювати державну підтримку фінансових та лізингових програм розвитку малого підприємництва у малих містах та на території сільських поселень, передусім за для модернізації матеріально-технічної та техніко-технологічної бази суб'єктів реального сектору економіки з можливістю часткової компенсації вартості придбаного обладнання і устаткування за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів; сформувати мережу інституцій та ініціювати програми фінансово-кредитного сприяння, залучення страхового бізнесу до зниження рівня ризику та забезпечення фінансування малих підприємств, покращення інституційно-правового забезпечення розширення можливостей малих підприємств до реалізації інвестиційних проєктів та інноваційних програм, розширення можливостей функціонування мережі суб'єктів фінансово-інвестиційної підтримки малого бізнесу, покращення доступу малих підприємств до інновацій та інвестицій, розбудова мережі регіональних та місцевих аграрно-продовольчих ринків, створення пунктів закупівлі, заготівлі та переробки сільськогосподарської продукції;

- забезпечити формування економічних стимулів для створення локальних інтегрованих виробничих систем, проведення горизонтальної та вертикальної кооперації малих підприємств шляхом формування і розробки бази типових бізнес-планів створення кооперативів у різних видах економічної діяльності, формування консультаційної школи бізнес-тренерів з питань організації та ведення кооперативної діяльності, до складу якої увійшли б представники науково-дослідних установ, дорадчих служб, органів державного управління та члени вже функціонуючих кооперативів, організація та проведення періодичних навчань для керівників малих підприємств стосовно ведення кооперативної діяльності (реєстрації, управління, ведення обліку, оподаткування тощо), популяризація та рекламування кооперативного руху серед сільського населення з метою формування економічних стимулів до входження особистих селянських господарств у вертикальні виробничо-збутові господарські системи, стимулювання процесу формування аграрних горизонтально- та вертикально-інтегрованих кластерів (Vlasiuk, 2016);

- реалізувати комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату на сільських територіях шляхом гарантування захисту прав та інтересів інвестора, розробки регламентуючих нормативно-правових актів співпраці та відповідальності інвестора і місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та сільських громад, впровадження практики

періодичного складання інвестиційного рейтингу сільських територій, формування психологічних стимулів та організаційно-економічних механізмів залучення коштів трудових мігрантів у підприємницьку діяльність;

- продовжувати діяльність з підвищення рівня прозорості і ефективності дозвільної системи шляхом посилення контролю та відповідальності посадових осіб дозвільних органів, удосконалення роботи місцевих дозвільних органів, створення органу з контролю та моніторингу дозвільної системи, популяризації досвіду проходження дозвільних процедур та підвищення рівня обізнаності підприємців щодо прав і обов'язків дозвільних адміністраторів та посадових осіб дозвільних органів;

- забезпечити інформаційно-консультаційну підтримку населення щодо започаткування власного бізнесу, покращення соціально-психологічного та організаційно-професійного середовища підприємницької діяльності через існуючу мережу обласних та районних центрів зайнятості, місцевого дорадництва, агенції регіонального розвитку, навчання і тренінги для сільського населення, надання фінансової та організаційної підтримки організацій, що реалізують навчально-просвітницькі заходи у сфері підприємництва (Vasyl'tsiv & Lupak, 2018).

Перспективи подальших досліджень стосуються обґрунтування джерел та засобів формування фінансового та іншого ресурсного забезпечення реалізації визначених механізмів та інструментів державної регуляторної політики розвитку малого підприємництва як потужного чинника активізації підприємницької діяльності і забезпечення відновлення потенціалу соціально-економічного розвитку сільських територій України.

References

- Vasyl'tsiv, T.H., & Boyko, V.V. (2016). Areas and means of development of rural areas in the context of strengthening the socio-economic security of Ukraine. Liga-Press, Lviv (in Ukrainian).
- Boyko, V.V. (2017). Priorities and tools of rural development in the system of economic security of Ukraine. NNVK "ATB", Lviv (in Ukrainian).
- Vasyl'tsiv, T.H., Lupak, R.L., & Il'chuk, O.O. (2016). Areas of increasing investment attractiveness of the border areas of the western regions of Ukraine. URL: <http://lv.niss.gov.ua/public/File/1/AZ%20Invest%207.10.14.pdf> (in Ukrainian).
- Borshchevs'kiy, V.V., & Vasyl'tsiv, T.H. (2014). Strategic Priorities and Mechanisms of Innovative Development of Rural Territories of the Western Region of Ukraine. Obverse, Lviv (in Ukrainian).
- Voloshyn, V.I., Vasyl'tsiv, T.H., & Lupak, R.L. (2015). Directions of stimulation of small business development in peripheral territories of western regions of Ukraine. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1629/> (in Ukrainian).
- Varnaliy, Z.S., Lupak, R.L., & Rudyk, S.A. (2017). Means of stimulation of small business development in rural areas in the system of state policy of overcom-

- ing the disproportions of economic security of Ukraine. *Visnyk of Lviv Trade and Economic University*, 53, 5–9 (in Ukrainian).
- Lupak, R.L. (2018). State policy of import substitution in the system of economic security of Ukraine: priorities and implementation tools. NNVK “ATB”, Lviv (in Ukrainian).
- Vasyltsiv, T.G., Lupak, R.L., & Kynytska-Iliash, M.V. (2018). Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprises. *Scientific bulletin Polesie*, 2(14). 8–15. doi: 10.25140/2410-9576-2018-2-2(14)-8-15.
- Vlasiuk, O. (2016). System transformations of the national economy: challenges and expectations. Publishing House, Bydgoszcz, Poland.
- Vasyl'tsiv, T.H., & Lupak, R.L. (2018). Strategy and means of convergence of the social security system of Ukraine and the EU in the process of European integration. NNVK “ATB”, Lviv (in Ukrainian).